

בס"ד, י"ט כסלו התשפ"ו

זבחים פ"ו – דין עצמות וגידיים, דין "פוקעים" מהמזבח, זמני הקטרה ותרומת הדשן

שאלות:

1. גדי שואל את הרב אהרון אם מותר לו לקחת את הקרניים של קרבן אשם בשביל שופר, זה מותר?

מעמדם של עצמות וגידיים שפרשו מהקורבן

הגמרא ממשיכה את הדיון מהדף הקודם לגבי עצמות וגידיים שפרשו מהבשר.

- הגמרא אומרת שהתנא במשנה שלנו (שאומר שעצמות שפרשו יורדות מהמזבח) הוא **רבי**. היא מביאה ברייתא שבה **רבי** מסביר שיש סתירה בין שני פסוקים: "**וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל**" (שמרבה גם עצמות וגידיים), ו"**וְעִשִּׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהַדָּם**" (שממעט). הוא מיישב את הסתירה ואומר: כשהם מחוברים – יעלו; אם פרשו – ירדו. (בברייתא, **תנא קמא** חולק על **רבי** ודורש את הסתירה אחרת לעניין החזרה של איברים או עצמות שפקעו מהמזבח).
- על דברי המשנה "פירשו לא יעלו", **רבי זירא** אומר שהכוונה היא רק אם "פירשו כלפי מטה" והתרחקו מהמערכה, אבל אם פרשו "כלפי מעלה" לכיוון האש – **זאת לא** פרישה אלא התקרבות, והן יעלו. הגמרא **מקשה** על ההסבר שלו: הרי המשנה אומרת שרק "מחוברים" יעלו, מה ששמע שכל מה ש"פירש" לא יעלה, גם אם זה כלפי מעלה! לכן **רבה** מציע חלוקה אחרת:

- הדין "לא יעלו" נאמר רק אם העצמות פרשו **לאחר** זריקת הדם, שאז הם חלק מהקודשים והם פסולים למזבח.

- אבל אם הם פרשו **לפני** זריקת הדם, אז זריקת הדם מתירה אותם להנאה לגמרי (להדיוט), עד כדי כך שמותר לעשות מהם ידיות לסכינים.

- **המקור לדבריו: רבה** מסתמך על גזירה שווה של **רבי יוחנן** משם **רבי ישמעאל**. שנאמר בעולה: "**עור העלה... לו יהיה**", ונאמר באשם: "**הכהן אשר יכפר בו לו יהיה**". מכיוון שהמילים "לו יהיה" מיותרות, אפשר ללמוד מהן גזירה שווה: כמו שבאשם, העצמות מותרות לכהנים לאחר הזריקה, ככה גם בעולה, עצמות שפרשו מותרות.

- **רב אדא בר אהבה** מקשה על **רבה** מברייתא שאומרת שבעצמות של עולה יש מעילה לעולם. הגמרא מתרצת שהברייתא עוסקת במקרה שהן פרשו **אחרי** הזריקה. והגמרא אומרת ש**רבי אלעזר** חולק על **רבה** וסובר שעצמות שפרשו לפני זריקה – מועלים בהן, מכיוון שאי אפשר להעלות אותן למזבח, והזריקה לא מוציאה אותן מאיסור מעילה.

2. חתיכת עץ עפה מהמזבח לרצפת העזרה, צריך להחזיר אותה?

משנה חדשה: דין איברים וגחלים שפקעו מהמזבח

משנה חדשה דנה בדינם של דברים ש"פקעו" (ניתזו/עפו) מהמזבח.

- **פסולים שפקעו:** כל הפסולים שעלו ולא ירדו (וגם עצמות וגידיים שנתעכלו), אם פקעו מהמזבח – לא מחזירים אותם.

○ גחלת שפקעה: לא מחזירים אותה.

○ איברים כשרים שפקעו: אם פקעו לפני חצות הלילה – מחזירים אותם, ויש בהם דין מעילה. אם פקעו לאחר חצות – לא מחזירים אותם, ואין בהם מעילה (הם נחשבים מעוכלים, ודבר שנעשתה מצוותו לא מועלים בו).

○ קדושת הכבש והכלים: המשנה מוסיפה שכשם שהמזבח מקדש את הראוי לו, ככה גם הכבש והכלים מקדשים את הראוי להם.

3. חתיכת בשר עפה מהמזבח לרצפת העזרה, יוסי כהן ביקש לבדוק מיידית מה השעה, מה הקשר?

הגמרא: מקורו ופירושו של "דין חצות"

הגמרא מנתחת את הדין של חצות הלילה שנזכר במשנה, שלפיו איברים שפקעו מהמזבח לפני חצות מחזירים, ואחרי חצות לא.

○ הגמרא שואלת באיזה מצב האיברים נמצאים. הרי אם יש בהם בשר, יש להחזירם גם אחרי חצות. ואם הם אפר, למה להחזירם גם לפני חצות? הגמרא מתרצת שמדובר ב"שרירי" – איברים שהתקשו והתייבשו מהאש, אבל עדיין הם לא הפכו לפחם.

○ רב מסביר את הדין של חצות על ידי יישוב סתירה בין שני פסוקים. פסוק אחד אומר להקטיר "הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר", ופסוק סמוך אומר: "ולבש הכהן מדו בד... והרים את הדשן אשר תאכל האש...". לכאורה, גם הפסוק השני מתייחס לכל הלילה (כי לא כתוב בו "בבוקר"). רב אומר: "חלקהו" – חצי הלילה הראשון מיועד להקטרה, וחציו השני להרמת הדשן. לכן, איברים קשים (שהם לא בשר ממש והם לא דשן ממש) נחשבים לפני חצות כראויים להקטרה, ואחרי חצות הם נחשבים כדשן הראוי להרמה, ואין להחזירם.

○ רב כהנא מקשה על רב ממשנה במסכת תמיד, שממנה עולה שזמן תרומת הדשן הוא לא קבוע בחצות, אלא משתנה: ביום כיפור בחצות, ובשאר הימים בקריאת הגבר. אם הדין מדאורייתא, איך אפשר להקדים את התרומה ברגלים ל"אשמורת הראשונה", שהיא לפני חצות?

○ רבי יוחנן מתרץ שהחילוק של רב שלפני חצות זה זמן הקטרה ואחרי חצות זה זמן הרמה (ולכן יש הבדל באיברים קשים) נכון, אבל הוא מסביר שהפסוקים מאפשרים גמישות בזמן פעולת הרמת הדשן. המילים "עד הבקר" מיותרות (כי 'כל הלילה' כבר מלמד את זה), והן באות ללמד שזמן תרומת הדשן הוא גמיש ("תן בקר לבקרו של לילה", כלומר, אפשר להקדים את פעולת הבוקר לתוך הלילה, לפי הצורך). לכן, הזמן נקבע לפי הצורך: ביום כיפור מקדימים בגלל חולשת הכהן הגדול, וברגלים מקדימים בגלל ריבוי הקורבנות והקהל.